

Альона Василівна ХМЕЛЮК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет
E-mail: dstukhmelyuk@gmail.com

**СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ
СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ**

Хмелюк А. В. Статистична оцінка купівельної спроможності соціальних стандартів в Україні. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 116-122.

Анотація

Вступ. Розглянуто передумови становлення соціально орієнтованої економіки. Встановлено, що саме Конституція України гарантує громадянам право на соціальний захист, а Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів. Зазначено, що соціальна політика держави законодавчими актами визначає соціальні гарантії: мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму. Здійснено апріорний аналіз динамічних змін обсягів соціальних гарантій за видами та виявлено, що застосування лише абсолютних показників для оцінки рівня життя населення є недоречним. Зазначено, що збільшення динаміки споживання та доходів населення можуть свідчити лише про вплив інфляційних процесів. Розроблено на основі статистичних даних про соціальні індикатори рівня життя населення та показників динаміки моніторингу цін на соціально значущі товари алгоритм розрахунку купівельної спроможності соціальних стандартів та соціальних гарантій в Україні. Встановлено, що соціальні виплати забезпечують лише третину сукупних витрат домогосподарства, а соціальна політика держави не спрямована на подолання бідності та злиденності населення України.

Мета. Здійснити аналіз нормативно-правової бази щодо регулювання та розміру соціальних стандартів та статистичний аналіз їх рівня в Україні, розробити алгоритм розрахунку купівельної спроможності соціальних виплат: соціальної допомоги при народженні та по догляду за дитиною, пенсії та допомоги по безробіттю.

Метод (методологія). Метод системного аналізу, методи причинно-наслідкового аналізу, індексний метод, табличний та графічний методи, динамічні ряди.

Результати. Результатом наукового дослідження є теоретичне узагальнення та практичні рекомендації щодо оптимального розміру соціальних стандартів шляхом розрахунку фактичних витрат домогосподарства з однією дитиною та індексу купівельної спроможності соціальних стандартів.

Ключові слова: соціальні стандарти; домогосподарство; соціальна допомога; індекси; рівень життя; бідність.

Alona Vasilivna KHMELYUK

PhD in Economist,
Associate Professor,
Department of Finance and Accounting,
Dnipro State Technical University
E-mail: dstukhmelyuk@gmail.com

STATISTICAL ESTIMATION OF BUYING CAPACITY OF SOCIAL STANDARDS IN UKRAINE

Abstract

Introduction. *The preconditions of formation of a socially oriented economy are considered. It is established that the Constitution of Ukraine guarantees citizens the right to social protection. The Law of Ukraine "On State Social Standards and State Social Guarantees" defines legal principles for the formation and application of state social standards and norms. It is noted that the social policy of the state by legislative acts defines such social guarantees as minimum wages, incomes, pensions, social assistance, size of other types of social benefits, which ensure a standard of living not lower than the subsistence minimum. The apriority analysis of dynamic changes of the amount of social guarantees by type has been carried out. It has found out that the use exceptionally of absolute indicators to estimate the standard of living of the population is inappropriate. It is noted that an increase in the dynamics of consumption and income of the population can testify only to the influence of inflationary processes. The algorithm for calculating the purchasing power of social standards and social guarantees in Ukraine has been worked out on the basis of statistical data concerning social indicators of living standards of the population and indicators of the dynamics of price monitoring for socially meaningful goods. It has been established that social payments provide only one-third of total household expenses, while the state's social policy is not aimed at overcoming the poverty and poverty of the Ukrainian population.*

Purpose. *The article aims to analyse the regulatory framework for regulation and size of social standards and statistical analysis of their level in Ukraine, and develop an algorithm for calculating the purchasing power of social benefits: social assistance at birth and child care, pensions and unemployment benefits.*

Method (methodology). *Method of system analysis, methods of causal analysis, index method, table and graphical methods, dynamic series have been used in this research.*

Results. *Theoretical generalization and practical recommendations development of the optimal size of social standards by calculating the actual costs of a household with one child and the purchasing power index of social standards have become the results of the research.*

Keywords: *social standards; household; social assistance; indices; standard of living; poverty.*

Вступ

Однією з найперспективніших моделей ринкової економіки є соціально орієнтована економіка, яка поєднує високу ефективність ринкового механізму й орієнтацію на досягнення справедливості й рівності. Це і є соціалізація ринкової економіки. Саме на таку модель орієнтується наша держава, розбудовуючи свою незалежну економіку [1].

В основу моделі соціально орієнтованої економіки закладено участь держави у вирішенні соціальних проблем суспільства шляхом упровадження соціальних стандартів. Такий підхід має забезпечити високий рівень зайнятості населення, збільшення добробуту та рівня життя. Саме рівень життя населення має бути індикатором упровадження та функціонування реформ в Україні. Тому комплексне дослідження життєвого рівня населення надасть можливість охарактеризувати та проаналізувати фактори, що впливають на рівень життя, оцінити ефективність дії соціальних стандартів.

Дослідженням теоретико-методологічних аспектів оцінки рівня життя займалися такі видатні вчені: Л. І. Абалкін, В. М. Жеребін, І. І. Єлисеєва, Н. А. Єрмакова, В. Ф. Майер, Н. О. Множина, В. О. Мандибур, М. Г. Назаров, В. Я. Райцин, О. С. Ревайкін, Н. М. Римашевська та інші.

Практика застосування статистичних методів та моделей для вивчення соціально-економічних явищ і процесів, у тому числі рівня життя населення, знайшла відображення у наукових та науково-методичних розробках З. П. Бараник, Е. В. Галицької, С. С. Герасименка, А. В. Головача, А. М. Єріної, І. В. Калачової, Г. І. Купалової, Е. М. Лібанової, І. Г. Манцурова, Р. М. Моторина, О. Г. Осауленка, З. О. Пальян, Н. О. Парфенцевої, В. Г. Саріогли, О. І. Черняка, В. Г. Швеця та інших.

Однак, попри значний науковий доробок, питання життєвого рівня в контексті оцінки купівельної спроможності соціальних стандартів та ефективності функціонування соціально-орієнтованої економіки залишилися поза увагою.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження дії соціальних стандартів та соціальних гарантій та розробка алгоритму розрахунку купівельної спроможності соціальних стандартів в Україні. Для досягнення мети були поставлені такі завдання: розглянути основні засади створення соціально орієнтованої економіки в Україні та нормативне регулювання соціальних стандартів; оцінити динамічні зміни соціальних стандартів та соціальних гарантій; удосконалити алгоритм розрахунку купівельної спроможності соціальної допомоги при народженні та догляді за дитиною, мінімальної пенсії та мінімальної допомоги по безробіттю; надати рекомендації щодо визначення обсягу соціальних стандартів як фактору подолання бідності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

«Держава створюється задля того, щоб жити щасливо»,- так казав Аристотель. Це твердження декларує і Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (ст. 11) та Всезагальна Декларація прав людини (ст. 25), Європейська соціальна хартія 1996 р., які визначають мету діяльності держави: забезпечення кожній особі, членам її сім'ї життєвого рівня, що передбачає достатнє харчування, одяг та житло, а також безперервне поліпшення умов життя.

Соціальні закони, що регулюють соціальну політику держави, вимагають її законодавчого та практичного спрямування на підтримку, розвиток соціальної структури з метою створення механізму впливу на поведінку індивіда, сприяння засвоєнню та максимізації реалізації ним системи знань, норм і цінностей у процесі функціонування як елемента суспільства.

Ми погоджуємося з багатьма вітчизняними вченими, що існуюче українське законодавство має чітко визначені аспекти соціального орієнтування національної економічної політики, присутності державного регулювання в господарчому житті. Зокрема, в Конституції України статті 1, 3, 36, 46, 48, 49, 50, 53 розкривають особливості соціальних аспектів української економіки сьогодення [1].

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Громадяни мають право на соціальний захист, що передбачає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, а це достатнє харчування, одяг, житло. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя [1].

Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Такі постулати гарантує громадянам України Конституція, але насправді це лише постулати. Незважаючи на вищенаведені конституційні основи соціального регулювання, реальна спрямованість українських реформ у багатьох випадках знищує соціальний зміст ринкових перетворень та конституційних переваг.

Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [2] визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів. Держава законодавчими актами встановлює державні соціальні гарантії: мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально – культурними послугами.

Динаміку державних соціальних стандартів і гарантій в Україні наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Державні соціальні стандарти і гарантії в Україні

Вид соціальних гарантій	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1. Прожитковий мінімум на одну особу у розрахунку на місяць, грн	1108 - з 01.01 1176 - з 01.01	1176 - з 01.01	1330 - з 01.095	1330- з 01.01 1399- 01.05. 1544 - 01.12.	1544- з 01.01. 1624- з 01.05 1624 - з 01.06. 1700 - з 01.12	1700- з 01.01 1777-з 01.08 1853-з 01.12
для працевдатних осіб	1147 - з 01.01 1218 - з 01.12	1218	1378 - з 01.09	1378- з 01.01 1450- з 01.07 1450 - з 01.12	1600- з 01.01 1684- з 01.05 1762 - з 01.12.	1762-з 01.01 1841-з 01.07 1921-з 01.12
2. Мінімальна заробітна плата, грн	1147 - з 01.01 1218 - з 01.12	1218 - з 01.01	1378 - з 01.09	1378- з 01.01 1450- з 01.07 1450 - з 01.12	3200- з 01.01 3200- з 01.05 3200 - з 01.06	3723
3. Середня номінальна заробітна плата, грн	3265	3480	4195	6008	7360	8725 (травень)
4. Мінімальна пенсія, грн	894	949	949	1074	1247-з 01.01 1312-з 01.05 1452-з 01.10	1452
5. Індекс номінальної заробітної плати, %	107,9	105,9	120,5	113,17	122,5	123,7 (січень-липень)
6. Індекс реальної заробітної плати, %	108,2	93,5	79,8	85,6	97,5	100,8 (січень-липень)

*Статистичний збірник «Соціальні індикатори рівня життя населення» [3].

Таким чином, зазначимо, що базовим показником (індикатором) рівня життя населення України є прожитковий мінімум, він збігається з мінімальною заробітною платою. Крім цих показників, Держкомстат України визначає наступні:

- номінальна заробітна плата – нарахування працівникам у грошовій та натуральній формі за відпрацьований час або виконану роботу: тарифні ставки (посадові оклади), премії, доплати, надбавки, а також інші види оплати за невідпрацьований час. Вона містить обов'язкові відрахування із заробітної плати працівників: податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок;
- індекс номінальної заробітної плати характеризує зміну розміру нарахованої номінальної заробітної плати працівників у звітному періоді порівняно з базисним;
- індекс реальної заробітної плати – характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати у звітному періоді порівняно з базисним під впливом зміни цін на товари та послуги і ставок податку з доходів фізичних осіб і обов'язкових відрахувань. Розраховується шляхом ділення індексу нарахованої до виплати номінальної заробітної плати, яка визначена без урахування податку на доходи фізичних осіб і єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за певний період, на індекс споживних цін за той самий період.

За нашим переконанням, одним із основних соціальних стандартів, який має забезпечити демографічне відродження населення України, є соціальна допомога при народженні дитини та по догляду за нею [4]. З 01.07.2014 р. і по 2018 р. включно розмір допомоги при народженні дитини та догляду за нею складає 41280 грн за три роки, одноразова виплата 10320 грн, та щомісячна виплата 860 грн.

Таким чином, у 2018 році Законом України «Про державний бюджет на 2018 рік» збільшено всі соціальні стандарти, крім мінімальної заробітної плати та соціальної допомоги при народженні та по догляду за дитиною.

Отже, державні соціальні стандарти і гарантії в Україні визначають механізм реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, передбачених Конституцією України; визначають пріоритети державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації; їх розмір має забезпечити соціальний захист населення та рівень його життя.

Рівень життя населення – це складна соціально-економічна категорія, що характеризує можливості суспільства із забезпечення життя, діяльності та всебічного розвитку людини. Ця категорія виражається сукупністю суспільних відносин і умов, що характеризують життя, працю, побут та інтелектуально-культурний розвиток людей, їхню свободу й правову захищеність [5, с. 240]. Тобто рівень життя характеризується ступенем задоволення різноманітних потреб населення (природно-фізіологічних, соціально-економічних, духовних), умовами його життя й діяльності, станом здоров'я та рівнем освіти, станом середовища існування, наявністю вільного часу.

Рівень життя населення у вузькому його розумінні характеризується рівнем споживання матеріальних і нематеріальних благ і послуг та визначається економічним розвитком, розмірами та розподілом доходів у суспільстві [5, с. 240]. Держкомстат України в період з 1996 р. по 2016 р. здійснював моніторинг рівня життя населення та випуск щорічного статистичного збірника «Соціальні індикатори рівня життя населення» [3].

Застосування лише абсолютних показників споживання населення для характеристики рівня життя є недоречним, збільшення динаміки споживання та доходів населення можуть свідчити лише про інфляційні процеси. З метою об'єктивної оцінки рівня життя населення необхідно здійснювати аналіз індексу споживчих цін, який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Індекс є найважливішим показником, який характеризує інфляційні процеси в економіці України [3] (рис. 1) [4].

У «Стратегії подолання бідності», яку розроблено ще у 2001 році, бідність визначено як «неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу» [6]. Водночас, втілюючи цю Стратегію, було прийнято низку законодавчих актів, які сприяли поширенню бідності, а не боротьбі з нею. Так, згідно з законом № 1166 від 27.03.14, з 1 липня 2014 року відповідно у 1,5 та 3 рази скорочено виплату державної соціальної допомоги при народженні другої дитини — з 61 920 гривень до 41 280 гривень, та третьої і наступних дітей — зі 123 840 до 41 280 гривень. Згідно з Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» № 1166 від 27.03.14 р. [7], з 1 липня 2015 року повністю відмінили виплату державної допомоги матерям, які знаходяться у відпустці по догляду за дитиною віком до 3-х років. Хоча розмір допомоги був і невеликим – 130 гривень, однак не зайвим для 1 мільйона 300 тисяч сімей, що її отримували.

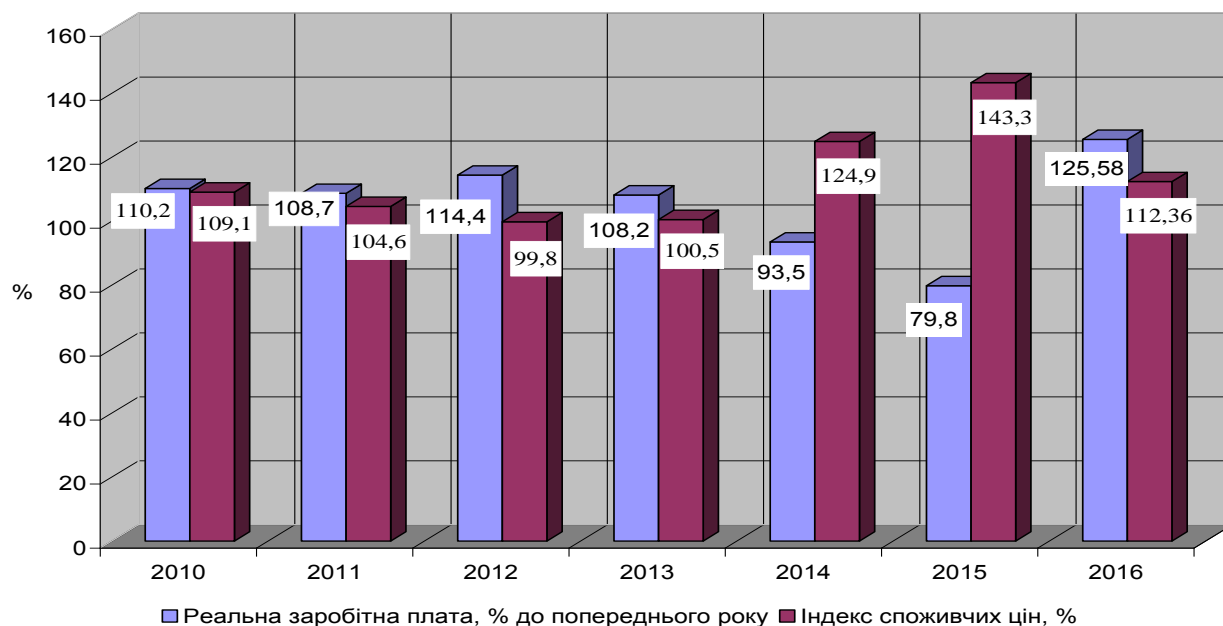

Рис. 1. Динамічні зміни основних соціально-економічних індикаторів рівня життя населення України

**Статистичний збірник «Соціальні індикатори рівня життя населення» та особисті розрахунки автора.*

За даними Держкомстату України у 2016 році домогосподарства з дітьми спрямовували на харчування 49,8 % усіх сукупних витрат, при цьому вартість та калорійність добового раціону одного члена домогосподарства становили 38,3 грн та 2584 ккал. У сукупних витратах домогосподарств без дітей харчування складало 55,0 %, однак вартість (46,5 грн) і калорійність (3523 ккал) спожитих за добу однією особою продуктів були відповідно в 1,2 та 1,4 раза вище. Домогосподарства з дітьми споживали у розрахунку на одну особу менше продуктів харчування, ніж домогосподарства без дітей: риби і рибопродуктів, олії та інших рослинних жирів – у 1,5 рази, овочів і баштанних та хліба і хлібних продуктів – у 1,4 раза, цукру, картоплі, молока, молочних продуктів, м'яса та м'ясопродуктів – у 1,3 раза, яєць – на 14 %, фруктів, ягід, горіхів, винограду – на 12 % [3].

Використовуючи дані про соціальні індикатори рівня життя населення [3] та показники динаміки моніторингу цін на соціально значущі товари станом на 30 грудня 2016 року [8], здійснено розрахунок купівельної спроможності соціальних виплат (табл. 2).

Таблиця 2. Розрахунок купівельної спроможності соціальних стандартів

Основні продукти харчування	Споживання продуктів харчування у домогосподарствах у середньому за місяць у розрахунку на 1 особу з однією дитиною, кг	Ціна на продук-ти, на 29.12.16 грн	Вартість продуктів харчування, грн (49,8% сукупних витрат)	Алгоритм розрахунку індексу купівельної спроможності соціальних стандартів
1. М'ясо і м'ясопродукти	4,7	86,74	269,038	$I_{k.c.} = \frac{\sum p_{16}g_{16}}{\sum p_0g_0},$ <p>де $I_{k.c.}$ - індекс купівельної спроможності соціальних стандартів; $\sum p_{16}g_{16}$ - вартість соціальної допомоги у 2016 році; $\sum p_0g_0$ - вартість сукупних витрат домогосподарства</p>
2. Молоко і молочні продукти	19,6	67,42	831,992	
3. Яйця, шт.	19	20,95	436,86	
4. Риба і рибопродукти	1,2	30,00	33	
5. Цукор	2,7	14,83	37,675	
6. Олія та інші рослинні жири	1,5	32,11	41,104	
7. Картопля	6,7	5,85	35,459	
8. Овочі і баштанні	9,2	9,43	72,611	
9. Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	3,3	10,00	31,000	
10. Хліб і хлібні продукти	8,3	10,70	73,913	
Разом	X	X	2499,13	
Загальна вартість сукупних витрат			3638,73	
Індекс купівельної спроможності соціальної допомоги при народженні та догляду за дитиною				0,2363 (-76,37%)
Індекс купівельної спроможності мінімальної пенсії				0,295 (-70,5%)
Індекс куп. спроможності допомоги в зв'язку з безробіттям				0,1495 (-85,05%)

*Власна розробка за даними Держкомстату України.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Результатом наукового дослідження є теоретичне узагальнення та практичні рекомендації щодо оптимального розміру соціальних стандартів шляхом розрахунку індексу купівельної спроможності. Вивчення основних засад створення соціально орієнтованої економіки, нормативно-правових аспектів функціонування соціальних гарантій в Україні, розгляд їх соціально-економічної суті, видів дало змогу здійснити апріорний аналіз динамічних змін. Встановлено, що позитивні динамічні зміни розмірів соціальних стандартів не забезпечують конституційні вимоги щодо соціальних гарантій громадян та не підвищують рівень життя населення.

Тому з метою одержання об'єктивної оцінки рівня життя соціально вразливих верств населення запропоновано здійснювати аналіз купівельної спроможності соціальних виплат на основі розробленого та апробованого індексу купівельної спроможності соціальних стандартів.

Використовуючи дані про соціальні індикатори рівня життя населення та показники динаміки моніторингу цін на соціально значущі товари станом на 30 грудня 2016 року, здійснено розрахунок вартості продуктів харчування за місяць. Враховуючи, що вартість споживання складає 49,8 % сукупних витрат домогосподарств, визначено загальну вартість споживання домогосподарства з однією дитиною 3638,73. У результаті маємо, що соціальна допомога по догляду за дитиною покриває 23,6 % сукупних витрат домогосподарства; мінімальна пенсія 29,5 %, мінімальна допомога по безробіттю – 15 %. Тому в разі незмінного абсолютного розміру соціальних виплат пропонуємо здійснювати індексацію соціальних виплат. Такий підхід має елімінувати інфляційні навантаження на соціальні виплати та дасть змогу втілювати основні постулати соціально орієнтованої економіки.

Результати наукового дослідження можуть бути використані при розробці Програми подолання бідності в Україні та стати індикатором виконання конституційних гарантій громадян.

Список літератури

1. Конституція України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
3. Соціальний індикатор рівня життя населення: статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Хмельюк А. В. Купівельна спроможність соціальної допомоги при народженні та догляду за дитиною. *Економічний аналіз*. 2017. Випуск 27, № 3. С.105-113.
5. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 376 с.
6. Про стратегію подолання бідності: указ Президента України від 15.08.2001 р. № 637/2001. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/637/2001>.
7. Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27.03.2014 р. №1166. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>.
8. Динаміка моніторингу цін на соціально значущі товари станом на 30 грудня 2016 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Демографічний щорічник «Населення України за 2016 рік». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Єріна А. М., Пальян З. О. Статистика. Київ: КНЕУ, 2010. 351 с.

References

1. *Constitution of Ukraine*. (1996) dated 28.06.1996, No. 254 c 96-VR. Kyiv : Rada.
2. The Law of Ukraine (2000) "*On State Social Standards and State Social Guarantees*" dated 05.10.2000, No. 2017-III. Kyiv : Rada.
3. *Social indicator of living standards*. (2016). Kyiv : Ukrstat.
4. Khmelyuk, A.V. (2017). *The purchasing capacity of a person who gets childbirth and social care benefit*. Ternopil': TNEU
5. Udotova, L. F. (2002). *Social statistics*. Kyiv: KNEU.
6. *About the strategy of poverty reduction*. Decree of the President of Ukraine dated August 15, 2001 No. 637/2001. (2001). Kyiv : Rada.
7. Law of Ukraine. (2014). *On Prevention of Financial Crisis and Creation of Preconditions for Economic Growth in Ukraine" dated March 27, 2014, No. 1166*. Kyiv : Rada.
8. *Dynamics of monitoring prices for socially significant goods as of December 30, 2016*. (2016). Kyiv: Ukrstat.
9. *The Population of Ukraine for 2016. Demographic Yearbook*. (2016). Kyiv : Ukrstat.
10. Yerina, A. M., Pal'yan, Z. O. (2010). *Statistics*. Kyiv: KNEU.

Стаття надійшла до редакції – 22.09.2018 р., прийнята до друку – 06.10.2018 р.